

Η συνέντευξη του Βλ. Αγτζίδη στον Γ. Κιούση για το νέο του βιβλίο «Μικρά Ασία. Ένα επώδυνος Μετασχηματισμός (1908-1923)»

Ακολουθεί η συνέντευξη που παραχώρησε ο Βλάσης Αγτζίδης στον Γιώργο Κιούση για το νέο του βιβλίο με τίτλο «Μικρά Ασία. Ένα επώδυνος Μετασχηματισμός (1908-1923)», που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.

-Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε ένα αυξημένο επιστημονικό ενδιαφέρον για τα γεγονότα εκείνης της περιόδου. Τι νέο κομίζει η δικιά σας έρευνα;

-Όντως παρατηρούμε μια μεγάλη εκδοτική δραστηριότητα για τα ζητήματα του Πόντου και της Μικράς Ασίας. Αυτό συμβαίνει την τελευταία δεκαετία και είναι απόρροια μιας απώθησης του μεγάλου Τραύματος της Μικρασιατικής Καταστροφής που είχε υπάρξει κατά τις δεκαετίες που ακολούθησαν το 1922. Αυτό που λείπει ακόμα και προσπαθούμε να διερευνήσουμε, είναι οι άγνωστες παράμετροι εκείνης της μεγάλης σύγκρουσης και να απαντήσουμε σε ερωτήματα που ακόμα απασχολούν την επιστημονική κοινότητα, βασανίζουν τους απογόνους των θυμάτων και προκαλούν ακόμα και πολιτικές συγκρούσεις.

Νομίζω ότι κάθε προσπάθεια ανάλυσης των παραμέτρων συμβάλλει στη γνώση και στην κατανόηση εκείνης της ιστορικής περιόδου. Η σημαντικότητα αυτών των προσπαθειών μπορεί να αξιολογηθεί καλύτερα εάν λάβουμε υπόψη ότι ο ελληνισμός της Ανατολής και η καταστροφή του, δεν αποτέλεσαν μέρος των νεοελληνικών επιστημονικών προτεραιοτήτων και ότι το «σόκ του '22» είχε οδηγήσει σε μια συντηρητική ιδεολογική περιχαράκτηση. Η περιχαράκωση αυτή οδηγούσε σε λανθασμένες ερμηνείες και στερεότυπα σχήματα, που δεν ανταποκρίνονταν στην ιστορική αλήθεια.

-Καλύπτει κάποιο κενό το βιβλίο σας;

-Η δική μου ερμηνευτική ματιά είναι διαφορετική από αυτή που έχει κυριαρχήσει στο χώρο των παραδοσιακών ιστορικών και βλέπει τις εξελίξεις εκείνης της εποχής μέσα από το φίλτρο μιας ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης, όπως εκφράστηκε με τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-1922). Θεωρώ ότι τα γεγονότα που ολοκληρώθηκαν τον Σεπτέμβριο του 1922, σχετίζονται με το μεγάλο γεωπολιτικό μετασχηματισμό που συνέβη στην Εγγύς Ανατολή κατά το τέλος της μακριάνης οθωμανικής περιόδου. Προσπαθώ να εντοπίσω τις κοινωνικές δυνάμεις που υπήρξαν στο εσωτερικό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και επέλεξαν τη βίαιη καταστολή των μη μουσουλμανικών κοινοτήτων. Σε αντίθεση με την παραδοσιακή

την προοδευτική αστική τάξη των ραγιάδων που πίστευε σε ένα δημοκρατικό μετασχηματισμό του κοινού οθωμανικού σπιτιού.

-Πιατί δεν μελετήθηκαν σε βάθος έως σήμερα οι κοινωνικές αιτίες εκείνων των τραγικών γεγονότων;

-Η πολιτική της λήθης και της αιμοφιβήτησης της Μνήμης των προσφύγων του '22, διαχύθηκε σε όλο το φάσμα δραστηριοτήτων και αποτέλεσε ουσιαστικό συστατικό στοχείο της μετά το '22 νεοελληνικής ιδεολογίας. Αυτό συνέβη γιατί οι κυρίαρχες είλτ στο ελλαδικό Βασιλείο είχαν δικά τους ιδιαίτερα συμφέροντα που δεν συμβατά με αυτά των προσφύγων του 1922. Ήδη με τον τρόπο που διαχειρίστηκαν τη μικρασιατική πρόκληση εξέθεσαν

λιτική του Λένιν σε ιδεολογικό δόγμα. Ετοι η σημαντικότερη στιγμή στη νεότερη ελληνική ιστορία υποβαθμίστηκε απόλυτα

Η πολιτική του ελληνικού κράτους αποσκοπούσε οριστικά στην πλήρη ιδεολογική αφομίωση των προσφύγων του '22 και στην απεμπόληση των ιδιαίτερων ιστορικών εμπειριών τους. Η στάση αυτή επιβλήθηκε και στο χώρο της νεοελληνικής ιδεολογίας αλλά και της επίσημης και ανεπίσημης ιστοριογραφίας. Η ιστορία των προσφύγων, όσον αφορά τις πολιτικές ερμηνείες, θα είναι μια απαγορευμένη ιστορία μέχρι και τη δεκαετία του '80. Την ίδια μοίρα θα έχουν και οι πολυάνθρωπες ελληνικές κοινότητες του Εύζεινου Πόντου, που διασώθηκαν στα σοβιετικά παράλια μετά τη Μικρασιατική Κατα-

ας. Τόσο εξαιτίας των κρατικών επιλογών της «μητέρας-πατρίδας», όσο και της ελλαδικής της αντιπολίτευσης. Ο μετασχηματισμός του από ψυχολογικό Τραύμα σε πολιτισμικό για κάποιες ομάδες διανοούμενων, η συνειδητοποίηση του Γεγονότος της Καταστροφής και η διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης εξωσυστημικής ερμηνείας είχε ήδη συμβεί από τα χρόνια του Μεσοπολέμου.

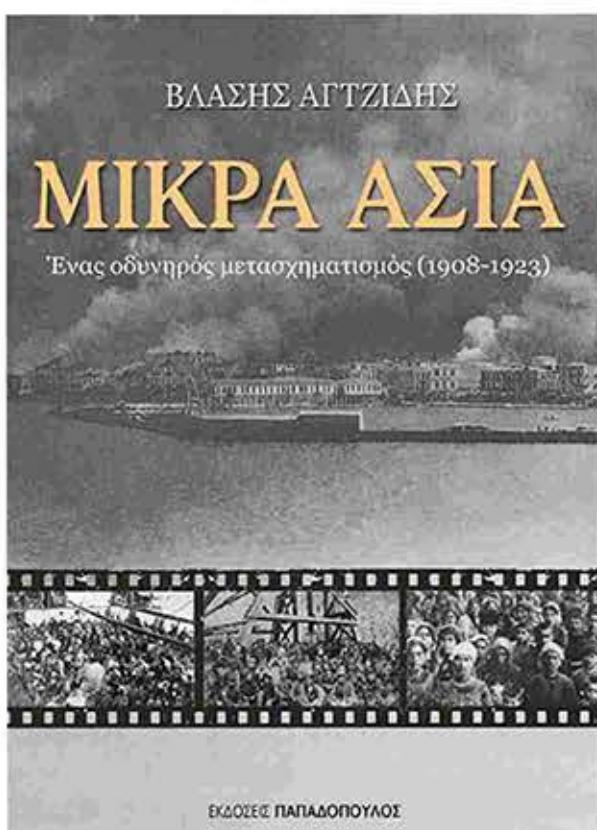
Με την Μεταπολίτευση και την ανάδυση της κοινωνίας των πολιτών το Τραύμα αυτό θα λάβει πολιτικά χαρακτηριστικά με την απαίτηση για αναγνώριση ως Γενοκτονία των εθνικών εκκαθαρίσεων που συνέβησαν στην οθωμανική Ανατολή. Οι προσφυγικές οργανώσεις θα βασιστούν στις αύγχρονες δικονομικές κατακτήσεις και στην ευαισθησία για τα δικαιώματα των λαών και θα διατυπώσουν έναν πολιτικό διεκδικητικό λόγο -για πρώτη φορά μετά το '22- διεκδικώντας την ένταξη των ιστορικών γεγονότων και της δικιά τους εμπειρίας στο εθνικό αφήγημα.

Η ομόφωνη αναγνώριση του '94 από το ελληνικό Κοινοβούλιο και η καθέρωση της 19ης Μαΐου ως «Ημέρας Μνήμης για τη Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου» υπήρξε απόρροια αυτής της κοινωνικής διεκδίκησης. Εκείνης τη αναγνώριση, όπως και η επόμενη του '98 που αφορούσε το σύνολο της Μικράς Ασίας, έβαζε τέλος στις μεγάλες εκκρεμότητες που είχε το ελλαδικό πολιτικό σύστημα με τους προσφυγικούς πληθυσμούς. Παράλληλα, το Τραύμα αυτό πήρε τη μορφή μιας συνεχούς δημόσιας έκφρασης που αποτυπώνεται στη μεγάλη εκδοτική δραστηριότητα, στην καλλιτεχνική δημιουργία, στην επιστημονική έρευνα.

-Ποιες είναι οι θεματικές ενότητες που καλύπτονται στο βιβλίο;

-Σήμερα όμως βλέπουμε μια έκρηξη ενδιαφέροντος για την εποχή εκείνη και τα ιστορικά γεγονότα που συνέβησαν. Πώς το ερμηνεύεται;

-Το Τραύμα του '22 ενυπήρχε και εκφράζοταν με ποικίλους τρόπους. Είχε διατηρηθεί για δεκαετίες ως υπόγειο τραύμα στις προσφυγικές κοινότητες, οι οποίες επιλύθηκαν με έναν ιδιαίτερως αιματηρό τρόπο, καθώς και οι αντιθέσεις εντός της οθωμανικής κοινωνίας, οι οποίες επιλύθηκαν με έναν ιδιαίτερως αιματηρό τρόπο, καθώς και οι αντιθέσεις εντός του ελληνικού κόσμου που διήγησαν στη διαμόρφωση ανορθολογικών πολιτικών και στην

ΕΚΔΟΣΕΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

κούς πληθυσμούς σε ιδιαίτερο κίνδυνο, ενώ με την υποτίμηση της αυτονομίας τους και των δικών τους ιδιαίτερων πολιτικών εκφράσεων (Μικρασιατική Αμυνα, Εθνοσυνέλευση του Πόντου) τους αρνήθηκαν το δικαίωμα υπεράσπισης των δικών τους πατρίδων. Κυρίως η μοναρχική παράταξη και το Λαϊκό Κόμμα ανάπτυξαν αντιπροσφυγική συμπεριφορά καθόλου το Μεσοπόλεμο, ενώ και οι βενιζελισμός θα εγκαταλείψει από τέλη της δεκαετίας του '80. Στην ουσία, δεν επιτράπηκε στους πρόσφυγες να επαναδιαπραγματευτούν την συλλογική ιστορική αφήγηση στο κοινό έθνος-κράτος, ώστε να συμμετάσχουν και αυτοί στο εθνικό αφήγημα.

-Σήμερα όμως βλέπουμε μια έκρηξη ενδιαφέροντος για την εποχή εκείνη και τα ιστορικά γεγονότα που συνέβησαν. Πώς το ερμηνεύεται;

-Το Τραύμα του '22 ενυπήρχε και εκφράζοταν με ποικίλους τρόπους. Είχε διατηρηθεί για δεκαετίες ως υπόγειο τραύμα στις προσφυγικές κοινότητες, οι οποίες επιλύθηκαν με έναν ιδιαίτερως αιματηρό τρόπο, καθώς και οι αντιθέσεις εντός της οθωμανικής κοινωνίας, οι οποίες επιλύθηκαν με έναν ιδιαίτερως αιματηρό τρόπο, καθώς και οι αντιθέσεις εντός του ελληνικού κόσμου που διήγησαν στη διαμόρφωση ανορθολογικών πολιτικών και στην

τέλει υπονόμευση των δικαιωμάτων των μη μουσουλμανικών λαών της Ανατολής. Στο 2o Μέρος παρουσιάζονται τα ιστορικά γεγονότα που εκκινούν με τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, την εκστρατεία της Καλλίπολης και τη ελλαδική στάση. Παρουσιάζονται επίσης κάποιες χαρακτηριστικές περιπτώσεις από τις Γενοκτονίες, που άρχισε να πραγματοποιεί συστηματικά ο τουρκικός εθνικισμός, καθώς και η Μικρασιατική Εκστρατεία και καταστροφή.

Το 3o Μέρος αναφέρεται στις ευθύνες διανοούμενων εκείνης της εποχής που ενεπλάκησαν στη διαχείριση της μικρασιατικής πρόκλησης, είτε από θέση εξουσίας είτε από τον αντιτολίτευσης.

Το 4o Μέρος ασχολείται με το Προσφυγικό Ζήτημα, όσον αφορά την διεθνή νομική του υπόσταση με τη Συνθήκη της Λαζάνης, αλλά και τις επικρατούσες στη διαμόρφωση της μεταπολεμικής κοινωνικής πράξης της προσφυγικής στοιχείου.

Και τέλος, στο 5o Μέρος παρουσιάζονται οι σύγχρονες ιδεολογικές συγκρούσεις για την ιστορική Μνήμη, οι προστάθεις αναθεώρησης της ιστορίας διάφορων αποτυπώματων με την ακύρωση της Δίκης των Εξ, όσο και με το φαινόμενο της Αρνησης της Γενοκτονίας...

-Πώς θα συνοψίζατε σύντομα τη σημασία του βιβλίου σας αυτού;

Εκτός από την προσπάθεια να προταθεί ένα νέο ερμηνευτικό σχήμα για τα γεγονότα που σημάδεψαν το μετασχηματισμό της οθωμανικής Ανατολής, θεωρώ ότι το βιβλίο ικανοποιεί και μια ηθική υποχρέωση. Αυτή την ηθική υποχρέωση την περιέγραψε θαυμάσια ο λγκατσίζχερ, ένας Εβραιος ιστορικός που πέθανε στο ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης του Μάιντανεκ στην Πολωνία. :